

BADANIA PROBLEMU WYCHOWANIA TOLERANCJI U STUDENTÓW SZKÓŁ PEDAGOGICZNYCH W DZIAŁALNOŚCI POZALEKCYJNEJ

Ivanna Tarhoniі

doktorantka,

*Narodowego Uniwersytetu Humanistycznego w Równym
(Równe Ukraina)*

e-mail: ivanca18@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-0478-9235>

Streszczenie. Artykuł poświęcony jest zagadnieniom edukacji tolerancyjnej wśród studentów szkół pedagogicznych w działalności pozalekcyjnej. Kryteria i wskaźniki edukacji tolerancji są określone; pedagogiczne warunki edukacji tolerancyjnej u studentów szkół pedagogicznych w działalności pozalekcyjnej są teoretycznie uzasadnione i eksperymentalnie sprawdzone.

Cel artykułu polega na zbadaniu problemu wychowania tolerancji u studentów szkół pedagogicznych w działalności pozalekcyjnej.

Na podstawie wyjaśnienia istoty zjawiska „tolerancja”, biorąc pod uwagę specyfikę wczesnego dojrzewania oraz specyfikę studentów szkół pedagogicznych, zidentyfikowano następujące kryteria i wskaźniki edukacji tolerancyjnej u studentów szkół pedagogicznych: poznawcze (znajomość istoty tolerancji; uświadomienie znaczenia tolerancji w społeczeństwie; wiedza o cechach osobowości tolerancyjnej); emocjonalnie-wartościowe (rozwinięta empatia; motywacja do rozpoznania cech tolerancyjnej osobowości; pragnienie dialogowej komunikacji); behawioralne (umiejętność okazywania ludzkości, cierpliwości, życzliwości, czujności, kontrolowania swoich emocji i zachowania; interakcji, współpracy i zaangażowania w dialogową komunikację; znajdowanie sposobów zapobiegania i rozwiązywania konfliktów).

Teoretycznie uzasadnione są pedagogiczne warunki wychowania tolerancyjnego u studentów szkół pedagogicznych w działalności pozalekcyjnej: metodyczne przygotowanie mentorów grup studenckich do wychowania tolerancyjnego u studentów szkół pedagogicznych; semantyczne i metodologiczne zabezpieczenie procesu edukacji tolerancyjnej wśród studentów szkół pedagogicznych; zaangażowanie studentów szkół pedagogicznych w działania społeczno-kulturalne, mające na celu promowanie tolerancji.

W procesie metodycznego przygotowania mentorów grup studenckich do wychowania tolerancji u studentów szkół pedagogicznych wprowadzono wykłady: „Tolerancja jako kategoria pedagogiczna”, „Istotne cechy pojęcia tolerancji dla studentów szkół pedagogicznych”, „Optymalizacja form i metod wychowania tolerancji u studentów szkół pedagogicznych w działalności pozalekcyjnej”, zajęcia interakcyjne: „Kształcenie tolerancji”, „Tolerancja pedagogiczna”, „Cechy edukacji tolerancyjnej u studentów szkół pedagogicznych w działalności pozalekcyjnej”, „Metody diagnozowania poziomów edukacji tolerancyjnej u studentów szkół pedagogicznych”, „Style komunikacji pedagogicznej”, „Sposoby zapobiegania konfliktów międzyosobowych”.

Przeprowadzone szkolenie metodyczne z mentorami grup studenckich pomogło zwiększyć motywację emocjonalną i wartościową do wychowania tolerancji u studentów szkół pedagogicznych; pogłębianie wiedzy o formach i metodach edukacji tolerancyjnej w wyżej wymienionym kontyngencie osób ubiegających się o wyższe wykształcenie.

Słowa kluczowe: tolerancja, studenci szkół pedagogicznych, działalność pozalekcyjna, kryteria i wskaźniki edukacji tolerancji, warunki pedagogiczne.

RESEARCH OF THE PROBLEM OF EDUCATION OF TOLERANCE IN STUDENTS OF PEDAGOGICAL COLLEGES IN THE OFF-EDUCATION

Ivanna Targonii

Post-graduate student,

Rivne State Humanitarian University (Rivne, Ukraine)

e-mail: ivanca18@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-0478-9235>

Abstract. The article deals with the issues of fostering tolerance among students of pedagogical colleges in extra-curricular activities. The criteria and indicators of education of tolerance are defined; the pedagogical conditions for the cultivation of tolerance in students of pedagogical colleges in extra-curricular activity are theoretically substantiated and experimentally tested.

The purpose of the article is to investigate the problem of education of tolerance among students of pedagogical colleges in extra-curricular activities.

On the basis of clarifying the essence of the phenomenon of "tolerance", taking into account the characteristics of early adolescence and the specific contingent of students of pedagogical colleges, the following criteria and indicators of education of tolerance in students of pedagogical colleges: cognitive (knowledge about the essence of tolerance; tolerant personality); emotional value (developed empathy; motivation to identify the qualities of a tolerant personality; desire for dialogic communication); behavioral (ability to show humanity, tolerance, benevolence, responsiveness, to have emotions and behavior; to interact, cooperate and engage in dialogue; to find ways to prevent and resolve conflicts).

The pedagogical conditions of education of tolerance in students of pedagogical colleges in out-of-class activity are theoretically substantiated: methodical preparation of mentors of student groups for education of tolerance in students of pedagogical colleges; substantive and methodological support of the process of education of tolerance in students of pedagogical colleges; involvement of students of pedagogical colleges in socio-cultural activities aimed at fostering tolerance.

In the process of methodical preparation of student group mentors for the education of tolerance in the students of pedagogical colleges, the following lectures were introduced: "Tolerance as a pedagogical category", "Essential characteristic of the concept" tolerance of students of pedagogical colleges ", "Optimization of forms of education »; interactive classes: "We cultivate tolerance", "Pedagogical tolerance", "Features of education of tolerance in students of pedagogical colleges in extracurricular activities", "Methods of diagnosing the levels of education of tolerance in students of pedagogical colleges .

Conducted methodological training with mentors of student groups helped to increase the emotional and value motivation for the cultivation of tolerance in students of pedagogical colleges; deepening knowledge of the forms and methods of cultivating tolerance in the above contingent of higher education applicants.

Key words: tolerance, students of pedagogical colleges, extracurricular activities, criteria and indicators of education of tolerance, pedagogical conditions.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ У ПОЗААУДИТОРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Іванна Таргоній

аспірантка

Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне, Україна)

e-mail: ivanca18@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-0478-9235>

Анотація. Статтю присвячено питанням виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів у позааудиторній діяльності. Визначено критерії і показники вихованості толерантності; теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів у позааудиторній діяльності.

Мета статті полягає у дослідженні проблеми виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів у позааудиторній діяльності.

На основі з'ясування сутності феномена «толерантність», врахування особливостей раннього юнацького віку та специфіки контингенту студентів педагогічних коледжів визначено такі критерії і показники вихованості толерантності у студентів педагогічних коледжів: когнітивний (знання щодо сутності толерантності; усвідомлення значущості толерантності в суспільстві; знання про якості толерантної особистості); емоційно-ціннісний (розвинена емпатія; мотивація на виявлення якостей толерантної особистості; прагнення до діалогічного спілкування); поведінковий (вміння виявляти гуманність, терпимість, доброзичливість, чуйність, володіти своїми емоціями та поведінкою; взаємодіяти, співпрацювати та вступати в діалогічне спілкування; знаходити способи попередження та вирішення конфліктів).

Теоретично обґрунтовано педагогічні умови виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів у позааудиторній діяльності: методична підготовка наставників студентських груп до виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів; змістове і методичне забезпечення процесу виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів; залучення студентів педагогічних коледжів до соціально-культурної діяльності, спрямованої на виховання толерантності.

У процесі методичної підготовки наставників студентських груп до виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів було впроваджено лекції: «Толерантність як педагогічна категорія», «Сутнісна характеристика поняття «толерантність студентів педагогічних коледжів», «Оптимізація форм і методів виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів у позааудиторній діяльності»; інтерактивні заняття: «Виховуємо толерантність», «Педагогічна толерантність», «Особливості виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів у позааудиторній діяльності», «Методика діагностування рівнів вихованості толерантності у студентів педагогічних коледжів», «Стили педагогічного спілкування», «Шляхи попередження міжособистісних конфліктів».

Проведена методична підготовка з наставниками студентських груп сприяла підвищенню емоційно-ціннісної мотивації щодо виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів; поглибленню знань щодо форм і методів виховання толерантності у зазначеного вище контингенту здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: толерантність, студенти педагогічних коледжів, позааудиторна діяльність, критерії і показники вихованості толерантності, педагогічні умови.

Introduction. The problem of educating tolerance in students of pedagogical colleges is relevant, because the spiritual revival of Ukraine depends on future teachers.

Tolerance - a moral trait of personality, which is manifested in the value attitude towards other people, regardless of their views, habits, character, race, nationality, religion, race, social status.

In a number of educational documents: the Law of Ukraine "On Higher Education" (2014), the National Strategy for the Development of Education in Ukraine for 2012-2021 (2013), the Concept of National-Patriotic Education of Children and Youth (2015), generation.

Analysis of recent research and publications. Technologies of education of tolerance in the young generation are reflected in the works of scientists-teachers: T. Bilous, O. Dokukina, V. Necherda, I. Sukhopara, G. Shelamova, L. Shaigerova and others.

The problem of educating tolerance in future teachers has become the subject of scientific research by Yu. Gordienko, R. Kostruban, Yu. Kotelyanets, Yu. Todortseva, and others. At the same time, such an aspect as education of tolerance in students of pedagogical colleges in extracurricular activities was left out of the attention of scientists.

Main part.

The purpose of the article is to study the problem of education of tolerance in students of pedagogical colleges in extracurricular activities.

Objectives of the study. To substantiate and experimentally test the education of tolerance in students of pedagogical colleges in extracurricular activities.

Results and discussion. Based on clarifying the essence of the phenomenon of "tolerance", taking into account the peculiarities of early adolescence and the specifics of the contingent of students of pedagogical colleges identified the following criteria and indicators of tolerance in students of pedagogical colleges: cognitive (knowledge of the essence of tolerance; tolerant personality); emotional and value (developed empathy; motivation to identify the qualities of a tolerant personality; the desire for dialogical communication); behavioral (the ability to show humanity, tolerance, kindness, sensitivity, control their emotions and behavior; interact, cooperate and engage in dialogical communication; find ways to prevent and resolve conflicts).

In order to identify the levels of education of tolerance in students of pedagogical colleges selected a set of diagnostic techniques and methods by which we measured individual indicators of our criteria, such as: conversations, the method of incomplete sentences, test "Your empathic abilities" (V. Boyko) (*Shelamova G. M. 2003*), methods of diagnostics of personality orientation (B. Bassa) (*Gorbatov D. 2008*), methods of diagnostics of benevolence on the Campbell scale (*Gorbatov D. 2008*), methods of diagnostics of volitional potential of personality (N. Fetiskina, V. Kozlova, G. Manuylova) (*Fetiskin NP 2002*), a method of studying the levels of formation of communicative and organizational abilities (N. Fetiskina, V. Kozlova, G. Manuilova) (*Fetiskin N.P. 2002*), a method of rapid diagnosis of behavioral style in conflict situations (N. Fetiskin, V. Kozlov, G. Manuylov) (*Fetiskin NP 2002*), pedagogical observation.

Based on certain criteria and indicators, the levels of tolerance education of students of pedagogical colleges are characterized: high, medium, low.

The analysis of the results of the ascertaining stage of the experiment testifies to the insufficient level of tolerance education in students of pedagogical colleges. Thus, 39.5% of students showed a low level of tolerance education; average level - 33.6%; high level - 26.9% of students of pedagogical colleges.

The obtained results of the observational stage of the experiment show that most mentors of student groups experience significant difficulties in fostering tolerance in the above-mentioned contingent of higher education applicants; work in this direction is mostly episodic; opportunities for extracurricular activities are not used enough.

The pedagogical conditions of tolerance education in students of pedagogical colleges in extracurricular activities are theoretically substantiated: methodical preparation of mentors of student groups for education of tolerance in students of pedagogical colleges; semantic and methodological support of the process of tolerance education in students of pedagogical colleges; involvement of students of pedagogical colleges in socio-cultural activities aimed at fostering tolerance.

In the process of methodical preparation of mentors of student groups for education of tolerance in students of pedagogical colleges lectures were introduced: "Tolerance as a pedagogical category", "Essential characteristics of the concept of tolerance of students of pedagogical colleges", "Optimization of forms and methods of education of tolerance in students of pedagogical colleges »; interactive classes: "Educate tolerance", "Pedagogical tolerance", "Features of tolerance education in students of pedagogical colleges in extracurricular activities", "Methods of diagnosing levels of tolerance education in students of pedagogical colleges", "Styles of pedagogical communication", "Ways .

Conducted methodical training with mentors of student groups helped to increase emotional and value motivation for the education of tolerance in students of pedagogical colleges; deepening knowledge about the forms and methods of tolerance education in the above-mentioned contingent of applicants for higher education.

Semantic and methodological support of the process of tolerance education in students of pedagogical colleges in extracurricular activities was carried out by developing and implementing in extracurricular activities the author's program of hours of the student group "Stepping to Tolerance", whose main objectives were: to deepen ", "Pedagogical tolerance "; to promote awareness of the existence of limits of tolerance; development of empathy; to form the ability to show humanity, tolerance, kindness, sensitivity; find ways to prevent and resolve conflicts.

For example, the training session "Tree of Life" was aimed at: during the discussion of general and special to develop students' ability to understand the value of each individual, similarity and individuality.

The students were divided into five subgroups for the above-mentioned lesson. Each student drew his own tree, in which - the roots - is the valuable thing on which a person rests in the past, which is a support in life; the trunk is the values of the present, that which is the core of the present life; The crown is the future, what the student aspires to in later life. After completing an individual task, each group found a common, and grouped it in a separate column, as well as features that distinguish each student in the group (Kovynева M.V. 2005). Carrying out of this employment promoted development of tolerant emotions, formation of development of tolerant interaction.

Classes with elements of training ("What is tolerance?", "Prejudice", "We are all different", "Know how to control yourself", etc.) proved to be effective; discussions

("Yes and no", "Why is it difficult to be tolerant in our lives?", etc.), project activities, staging, business games, video presentations, problem solving, etc.

Involvement of students of pedagogical colleges in socio-cultural activities aimed at educating tolerance took place through such activities as: research, value-oriented, artistic and aesthetic, communicative and so on.

These types of joint socio-cultural activities provided students with the opportunity to choose the purpose and methods of activity; to develop its social significance; discuss different options for participation in combination with self-monitoring and evaluation (*Kanishevska L.V. 201, p. 297*).

The most effective methods of working with students of pedagogical colleges were: discussions, example, creating educational situations, conversations, pedagogical requirements, beliefs, project method, role-playing and simulation games; with teachers: conversations, role-plays, group work, etc.

Effective forms of work with students of pedagogical colleges include: hours of the student group mentor, training sessions, holidays, actions, round tables; with teachers: seminar, round tables, individual consultations, lectures, conversations, debates.

After the research and experimental work, there were significant positive changes in the levels of education of tolerance among students of pedagogical colleges.

Thus, compared to the beginning of the formative stage of the experiment, the percentage of students of pedagogical colleges of the experimental group who showed a high level of education tolerance became much higher (from 25.91% at the beginning of experimental work to 39.38% after it).

The percentage of students of pedagogical colleges of the experimental group who showed an average level of tolerance education increased from 33.16% to 47.67%.

The positive changes include the fact that the percentage of students who showed a low level of tolerance education decreased significantly (from 40.93% at the beginning of the experimental work to 12.95% after its completion).

No similar positive changes were recorded in the control group. The dynamics of a high level of education of tolerance among students of pedagogical colleges was +1.02%; medium level +1.02% and low level -2.04%.

Conclusions. Therefore, the real result of the research work can be considered an increase in the levels of tolerance education in students of pedagogical colleges, which gives grounds to assert the effectiveness of the positive impact of theoretically sound and experimentally tested pedagogical conditions of tolerance education in pedagogical college students in extracurricular activities.

The study does not cover all aspects of the multifaceted problem of tolerance education in students of pedagogical colleges. research of the potential of extracurricular activities in this aspect.

References:

1. Gorbatov D. (2008). *Praktikum po psihologičeskomu issledovaniiu: učebnoe posobie*. Samara: BAHRAH. Moskva. [in Russian].
2. Kaniševs'ka L. V. (2013). *Doslidžennâ problemi pidgotovki staršoklasnikiv škil-ïnternativ do samostijnogo žittâ. Teoretiko-metodični problemi vihovannâ ditej ta učnivs'koï molodì: zb. nauk. pr.* Kirovograd: TOV «İmeks-LTD», Vip. 17. Kn. 1. S. 293–299. [in Ukrainian].
3. Kovyneva M. V. (2005). *Metodika aktivnogo obučenâ i vospitaniâ*. Rostov-na-Donu: «Feniks». [in Russian].

4. Fetiskin N. P. (2002). Social'no-psihologičeskaâ diagnostika razvitiâ ličnosti i malyh grupp / N. P. Fetiskin, V. V. Kozlov, G. M. Manujlov. Moskva : Izd-vo Instituta psihoterapii. [in Russian].
5. Šelamova G. M. (2003). Pedagogičeskie usloviâ formirovaniâ tolerantnosti učašihsâ professional'nogo liceâ [Pedagogical conditions of formation of tolerance of students of professional lyceum]. Candidate's thesis. Moskva. [in Russian].

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ У ПОЗААУДИТОРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Вступ. Проблема виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів є актуальною, оскільки від майбутніх педагогів залежить духовне відродження України.

Толерантність – моральна риса особистості, яка виявляється в ціннісному ставленні до інших людей, незалежно від їхніх поглядів, звичок, характеру, раси, національності, релігійної, расової приналежності, соціального стану.

У низці освітніх документів: Законі України «Про вищу освіту» (2014), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки (2013), Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді (2015), наголошено на пріоритетності виховання толерантності у молодого покоління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Технології виховання толерантності у молодого покоління знайшли відображення у працях вчених-педагогів: Т. Білоус, О. Докукіної, В. Нечерди, І. Сухопари, Г. Шеламової, Л. Шайгерової та ін.

Проблема виховання толерантності у майбутніх учителів стала предметом наукових розвідок Ю. Гордієнко, Р. Кострубана, Ю. Котелянець, Ю. Тодорцевої та ін. Водночас, поза увагою науковців залишився такий аспект, як виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів у позааудиторній діяльності.

Основна частина

Мета статті полягає у дослідженні проблеми виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів у позааудиторній діяльності.

Завдання дослідження. Обґрунтувати та експериментально перевірити виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів у позааудиторній діяльності.

Результати та їх обговорення. На основі з'ясування сутності феномена «толерантність», врахування особливостей раннього юнацького віку та специфіки контингенту студентів педагогічних коледжів визначено такі критерії і показники вихованості толерантності у студентів педагогічних коледжів: когнітивний (знання щодо сутності толерантності; усвідомлення значущості толерантності в суспільстві; знання про якості толерантної особистості); емоційно-ціннісний (розвинена емпатія; мотивація на виявлення якостей толерантної особистості; прагнення до діалогічного спілкування); поведінковий (вміння виявляти гуманність, терпимість, доброзичливість, чуйність, володіти своїми емоціями та поведінкою; взаємодіяти, співпрацювати та вступати в діалогічне спілкування; знаходити способи попередження та вирішення конфліктів).

З метою виявлення рівнів вихованості толерантності у студентів педагогічних коледжів підібрано комплекс діагностичних методик і методів, за допомогою яких вимірювалися окремі показники визначених нами критеріїв, наприклад: бесіди, метод незакінчених речень, тест «Ваші емпатійні здібності» (В. Бойко) (*Шеламова Г. М. 2003*), методика діагностики спрямованості особистості (Б. Басса) (*Горбатов Д. 2008*), методика діагностики доброзичливості за шкалою Кемпбелла (*Горбатов Д. 2008*), методика діагностики вольового потенціалу особистості (Н. Фетискіна, В. Козлова, Г. Мануйлова) (*Фетискин Н. П. 2002*), методика вивчення рівнів сформованості комунікативних та організаційних здібностей (Н. Фетискіна, В. Козлова, Г. Мануйлова) (*Фетискин Н. П. 2002*), методика «Експрес-діагностики поведінкового стилю в конфліктній ситуації» (Н. Фетискіна, В. Козлова, Г. Мануйлова) (*Фетискин Н. П. 2002*), педагогічне спостереження.

На основі визначених критеріїв та показників схарактеризовано рівні вихованості толерантності у студентів педагогічних коледжів: високий, середній, низький.

Аналіз результатів констатувального етапу експерименту свідчить про недостатній рівень вихованості толерантності у студентів педагогічних коледжів. Так, низький рівень вихованості толерантності виявило 39,5 % студентів; середній рівень – 33,6 %; високий рівень – 26,9 % студентів педагогічних коледжів.

Одержані результати констатувального етапу експерименту свідчать, що більшість наставників студентських груп відчують значні труднощі щодо виховання толерантності у зазначеного вище контингенту здобувачів вищої освіти; робота в цьому напрямі має переважно епізодичний характер; можливості позааудиторної діяльності використовуються недостатньо.

Теоретично обґрунтовано педагогічні умови виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів у позааудиторній діяльності: методична підготовка наставників студентських груп до виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів; змістове і методичне забезпечення процесу виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів; залучення студентів педагогічних коледжів до соціально-культурної діяльності, спрямованої на виховання толерантності.

У процесі *методичної підготовки наставників студентських груп до виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів* було впроваджено лекції: «Толерантність як педагогічна категорія», «Сутнісна характеристика поняття «толерантність студентів педагогічних коледжів», «Оптимізація форм і методів виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів у позааудиторній діяльності»; інтерактивні заняття: «Виховуємо толерантність», «Педагогічна толерантність», «Особливості виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів у позааудиторній діяльності», «Методика діагностування рівнів вихованості толерантності у студентів педагогічних коледжів», «Стили педагогічного спілкування», «Шляхи попередження міжособистісних конфліктів».

Проведена методична підготовка з наставниками студентських груп сприяла підвищенню емоційно-ціннісної мотивації щодо виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів; поглибленню знань щодо форм і методів виховання толерантності у зазначеного вище контингенту здобувачів вищої освіти.

Змістове і методичне забезпечення процесу виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів у позааудиторній діяльності здійснювалося за

допомогою розробки й упровадження в позааудиторну діяльність авторської програми годин наставника студентської групи «Крокуємо до толерантності», основними завданнями якої було: поглибити знання студентів педагогічних коледжів про сутність понять «толерантність», «педагогічна толерантність»; сприяти усвідомленню існування меж толерантності; розвитку емпатії; формувати вміння виявляти гуманність, терпимість, доброзичливість, чуйність; знаходити способи попередження та вирішення конфліктів.

Наприклад, проведення тренінгового заняття «Дерево життя», мало на меті: під час обговорення загального та особливого розвивати у студентів вміння розуміти цінність кожної особистості, схожість та індивідуальність.

Для проведення вищезазначеного заняття студентів було розподілено на п'ять підгруп. Кожен студент малював своє дерево, у якому – коріння – це те цінне, на що спирається людина в минулому, що є опорою в житті; стовбур – це цінності сьогодення, те, що є стрижнем у теперішньому житті; крона – це майбутнє, те, до чого студент прагне у подальшому житті. Після виконання індивідуального завдання кожна група знаходила спільне, і згрупувала його в окремій колонці, а також особливості, що відрізняють кожного студента в групі (*Ковынева М. В. 2005*). Проведення даного заняття сприяло розвитку толерантних емоцій, формуванню розвитку толерантної взаємодії.

Дієвими виявилися заняття з елементами тренінгу («Що таке толерантність?», «Упередження», «Усі ми різні», «Вмійте володіти собою» тощо); дискусії («Так і ні», «Чому в нашому житті важко бути толерантним?» тощо), проектна діяльність, інсценізації, ділові ігри, відеопрезентації, вирішення проблемних ситуацій тощо.

Залучення студентів педагогічних коледжів до соціально-культурної діяльності, спрямованої на виховання толерантності відбувалося через такі види діяльності, як-от: науково-дослідна, ціннісно-орієнтована, художньо-естетича, комунікативна тощо.

Зазначені види спільної соціально-культурної діяльності надавали можливість студентам вибирати мету та способи діяльності; розуміти її соціальну значущість; обговорювати різні варіанти участі в поєднанні із самоконтролем та оцінюванням (*Канішевська Л. В. 201, с. 297*).

Найбільш ефективними методами роботи зі студентами педагогічних коледжів виявилися: дискусії, приклад, створення виховуючих ситуацій, бесіди, педагогічна вимога, переконання, метод проектів, рольові та імітаційні ігри; з педагогами: бесіди, рольові ігри, робота в групах тощо.

До ефективних форм роботи зі студентами педагогічних коледжів належать: години наставника студентської групи, тренінгові заняття, свята, акції, круглі столи; із педагогами: семінар, круглі столи, індивідуальні консультації, лекції, бесіди, диспути.

Після проведення дослідно-експериментальної роботи відбулися значні позитивні зміни щодо рівнів вихованості толерантності у студентів педагогічних коледжів.

Так, порівняно з початком формувального етапу експерименту, відсоток студентів педагогічних коледжів експериментальної групи, які виявили високий рівень вихованості толерантності став значно більшим (з 25,91 % на початку проведення дослідно-експериментальної роботи до 39,38 % після її проведення).

Підвищився відсоток студентів педагогічних коледжів експериментальної групи, які виявили середній рівень вихованості толерантності з 33,16 % до 47,67 %.

До позитивних зрушень слід віднести те, що значно зменшився відсоток студентів, які виявили низький рівень вихованості толерантності (з 40,93 % на початку проведення дослідно-експериментальної роботи до 12,95 % після її завершення).

У контрольній групі аналогічні позитивні зміни не зафіксовано. Динаміка високого рівня вихованості толерантності у студентів педагогічних коледжів становила +1,02 %; середнього рівня +1,02 % та низького рівня -2,04 %.

Висновки. Відтак, реальним результатом проведеної дослідно-експериментальної роботи можна вважати зростання рівнів вихованості толерантності у студентів педагогічних коледжів, що дає підстави стверджувати про ефективність позитивного впливу теоретично обґрунтованих та експериментально перевічених педагогічних умов виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів у позааудиторній діяльності.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної багатогранної проблеми виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів. Подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на підвищення рівня професійної підготовки наставників студентських груп щодо виховання толерантності у студентів педагогічних коледжів; дослідження потенціалу позааудиторної діяльності в цьому аспекті.

Список використаних джерел:

1. Горбатов Д. (2008) Практикум по психологическому исследованию: учебное пособие. Самара: БАХРАХ. Москва, 2008. 270 с.
2. Канишевська Л. В. (2013) Дослідження проблеми підготовки старшокласників шкіл-інтернатів до самостійного життя. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. Кіровоград: ТОВ «Імекс-ЛТД», 2013. Вип. 17. Кн. 1. С. 293–299.
3. Ковычева М. В. (2005) Методика активного обучения и воспитания. Ростов-на-Дону: «Феникс», 2005. 320 с.
4. Фетискин Н. П. (2002) Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. Москва: Изд-во Института психотерапии, 2002. 490 с.
5. Шеламова Г. М. (2003) Педагогические условия формирования толерантности учащихся профессионального лицея: дисс... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики». Москва, 2003. 180 с.